

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 369

Przemiany strukturalne i koniunkturalne na światowych rynkach

Tom 2

Redaktorzy naukowci

Jan Rymarczyk

Małgorzata Domiter

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kozuchowska, Barbara Majewska
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-478-3 (całość)
ISBN 978-83-7695-455-4 (tom 2)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Michał Nowicki: Global governance w obszarze handlu międzynarodowego – rola WTO	9
Marcin Nowik: Strukturalne przemiany w obszarze indyjskiej pomocy gospodarczej na rzecz Nepalu	21
Witold Nowiński: Analiza przejęć ponadgranicznych realizowanych przez polskie przedsiębiorstwa.....	33
Alina Nychyk: The necessity of global governance in the contemporary rapidly changing world	43
Anna Odrobina: Strukturalne problemy działalności badawczo-rozwojowej w Polsce	52
Sławomir Pastuszka: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce Wschodniej w latach 2005–2012	63
Bożena Pera: Międzynarodowy handel towarami zaawansowanymi technologicznie krajów „wschodniego rozszerzenia” Unii Europejskiej w latach 2007–2012	73
Agnieszka Piasecka-Głuszak: Lean management w polskich przedsiębiorstwach przy wykorzystaniu wybranych narzędzi rozwiązywania problemów – wyniki badań.....	88
Tadeusz Pindór: Przekształcenia międzynarodowych rynków miedzi w latach 1980–2012.....	104
Eugeniusz M. Pluciński: Integracyjny megaprojekt UE – USA (...NAFTA?) z perspektywy polskiego eksportu i importu oraz modelu międzynarodowego podziału pracy	114
Łukasz Puślecki, Michał Staszaków: Alianse otwartych innowacji jako nowa forma współpracy firm biofarmaceutycznych	130
Zdzisław W. Puślecki: Innowacje produktowe i procesowe we wzroście konkurencyjności globalnej Unii Europejskiej.....	140
Jan Rymarczyk: Globalizacja KGHM Polska Miedź SA.....	150
Jerzy Rymarczyk: Antykryzysowe działania w strefie euro – kierunki reform systemu instytucjonalnego.....	165
Anna Skoczyła: Polskie i brytyjskie innowacyjne klastry na drodze kreowania konkurencyjności regionu.....	176
Joanna Skrzydłowska: Wkład przemysłu kreatywnego i kultury w przemiany strukturalne w gospodarce Unii Europejskiej.....	184
Joanna Skrzypczyńska: „Pakiet z Bali” a perspektywa zakończenia Rundy z Doha WTO	195

Justyna Szymańska: Regulacje prawne w Europie i w Stanach Zjednoczonych po globalnym kryzysie finansowym 2007–2009	203
Barbara Szymoniuk: Polityka klastrowa – dobrodziejstwo czy przekleństwo dla polskich klastrów?	212
Jowita Świerczyńska: Bezpieczeństwo i ochrona rynku jako priorytetowy obszar działania europejskiej służby celnej	222
Maciej Walkowski: Czy optymalizacja podatkowa może być szkodliwa? Rozważania na temat skutków funkcjonowania centrów usług finansowych typu offshore (OFC), czyli tzw. rajów podatkowych	233
Marta Wincewicz-Bosy: Międzynarodowy obrót kołmi w latach 1961–2011	249
Katarzyna Witczyńska: Znaczenie centrów logistycznych w rozwoju regionalnym	262
Marek Wróblewski: Regionalne centra obsługi eksporterów – nowy wymiar wsparcia polskiego eksportu?	276
Waldemar Zadworny: Ocena efektywności technicznej przedsiębiorstw województwa podkarpackiego metodą granicznej analizy danych	287
Wojciech Zysk: Działalność eksportowa spółek z udziałem zagranicznym w Polsce w latach 2004–2012	295
Katarzyna Żukrowska: Zmiany we współczesnej gospodarce: przejawy, kierunek i przyczyny	305
Anna Żyła: Współpraca regionalna w ramach ASEAN przed i po 2015 r. – cele, strategie i wyzwania	321

Summaries

Michał Nowicki: Global governance in the area of international trade – role of the WTO	20
Marcin Nowik: Structural changes in the field of India's economic aid for Nepal	32
Witold Nowiński: Cross-border acquisitions carried out by Polish companies	42
Alina Nychyk: Konieczność globalnego zarządzania we współczesnym szybko zmieniającym się świecie	51
Anna Odrobina: The structural problems of the research and development activity in Poland	62
Sławomir Pastuszka: Foreign direct investment in Eastern Poland in the period of 2005–2012	72
Bożena Pera: International trade of high-tech products of European Union Eastern Enlargement countries in 2007–2012	87
Agnieszka Piasecka-Głuszak: Lean management in Polish companies using selected tools of problem solving – research results	103

Tadeusz Pindór: Changes of international copper markets over the period 1980–2012	113
Eugeniusz M. Pluciński: Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) between EU and US from a view of Polish exports and imports as well as pattern of international division of labour	129
Łukasz Puślecki, Michał Staszków: Open innovation alliances as a new form of cooperation of biopharmaceutical companies	139
Zdzisław W. Puślecki: Product and process innovation in the global competitiveness increase of the European Union	149
Jan Rymarczyk: Globalization of KGHM Polska Miedź S.A.	164
Jerzy Rymarczyk: Anti-crisis actions in the euro zone – directions of institutional system reforms	175
Anna Skoczyła: The role of Polish and British innovation clusters in creating competitiveness of the region	183
Joanna Skrzydłowska: The contribution of the cultural and creative industries in structural changes in the economy of the European Union	194
Joanna Skrzypczyńska: The WTO “Bali Package” vs. a perspective of the conclusion of the Doha Round	202
Justyna Szymańska: Legal regulations in Europe and in the United States after the global financial crisis of 2007–2009	211
Barbara Szymoniuk: Cluster policy – benefit or a curse for Polish clusters?	221
Jowita Świerczyńska: The security and protection of the market as a priority action area of the European customs service	231
Maciej Walkowski: Can tax optimization be harmful? Deliberations on the effects of Offshore Financial Centers (OFC), or so-called tax heavens	248
Marta Wincewicz-Bosy: International trade in horses in the years 1961–2011	260
Katarzyna Witczyńska: Importance of logistics centers in regional development	275
Marek Wróblewski: Regional Export Promotion Agencies – a new dimension of Polish export support?	286
Waldemar Zadworny: Assessment of technical effectiveness of companies in Podkarpackie Voivodeship with borderline data analysis method	294
Wojciech Zysk: The export activity of entities with foreign capital in Poland in the years 2004–2012	304
Katarzyna Żukrowska: Changes in contemporary world economy: occurrences, directions and causes	319
Anna Żyła: Regional cooperation in the ASEAN before and after 2015 – goals, strategies and challenges	332

Jowita Świerczyńska

Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

e-mail: jswierczynska@afm.edu.pl

BEZPIECZEŃSTWO I OCHRONA RYNKU JAKO PRIORYTETOWY OBSZAR DZIAŁANIA EUROPEJSKIEJ SŁUŻBY CELNEJ

Streszczenie: Nadużycia w obszarze celno-podatkowym powodują, że służba celna stała się strażnikiem bezpieczeństwa i ochrony rynku. Dla przedsiębiorców prowadzących legalną działalność ważne jest ograniczenie szarej strefy w zakresie obrotu nielegalnymi towarami, dla społeczeństwa ważna jest ochrona przed napływem towarów niebezpiecznych dla życia i zdrowia, dla budżetu państwa istotne znaczenie ma skuteczny i efektywny pobór należności celnych i podatkowych. Ze względu na fakt, iż służba celna to organ mający pełne kompetencje w zakresie nadzoru i kontroli nad wszystkimi towarami przewożonymi przez granice celne, jej rola w procesie ochrony rynku jest priorytetowa. Celem artykułu jest przedstawienie istoty funkcji ochronnej oraz zidentyfikowanie i charakterystyka kierunków działań podejmowanych przez organy celne w obszarze bezpieczeństwa i ochrony rynku.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo i ochrona rynku, służba celna, funkcja ochronna, kontrola celna.

DOI: 10.15611/pn.2014.369.2.20

1. Wstęp

Uwarunkowania gospodarcze, technologiczne, cywilizacyjne, swobodny przepływ towarów i ludzi w wyniku otwarcia granic państwowych, nowe i coraz bardziej złożone łańcuchy dostaw, powszechny dostęp do Internetu (handel elektroniczny), a także presja konkurencyjna oraz pogłębiające się różnice ekonomiczne między poszczególnymi gospodarkami i idące za tym dysproporcje w jakości życia stanowią impuls do powstawania nadużyć w obszarze przepisów celno-podatkowych. Służba Celna, postrzegana najczęściej przez pryzmat funkcji fiskalnej – funkcji poborcy podatkowego, obecnie w coraz większym stopniu staje się strażnikiem bezpieczeństwa i ochrony rynku.

Celem niniejszej publikacji jest przedstawienie istoty funkcji ochronnej oraz zidentyfikowanie i charakterystyka kierunków działań podejmowanych przez organy

celne w obszarze bezpieczeństwa i ochrony rynku. Mając na uwadze ograniczenia objętościowe, pominięto prezentacje efektów podejmowanych działań w analizowanym obszarze.

2. Istota funkcji ochronnej

Wypełnianie przez organy celne funkcji ochronnej ma wymiar wielopłaszczyznowy i niezwykle istotny we współczesnej gospodarce, ponieważ dotyczy:

- przedsiębiorców – ochrona łańcuchów dostaw przed napływem towarów stanowiących nieuczciwą konkurencję, w tym także ochrona przed naruszeniem praw własności intelektualnej, znaków towarowych, praw patentowych;
- społeczeństwa – ochrona przed wwozem towarów niespełniających norm jakościowych, przedmiotów lub urządzeń stwarzających zagrożenia dla życia, bezpieczeństwa i zdrowia obywateli;
- państwa – ochrona budżetu państwa przed utratą dochodów z tytułu pobieranych należności celnych i podatkowych;
- środowiska naturalnego – ochrona przed rabunkowym obrotem gatunkami ginącymi oraz przed wwozem substancji i mikroorganizmów szkodliwych.

3. Kierunki działań w obszarze bezpieczeństwa i ochrony rynku

3.1. Łańcuchy dostaw

Międzynarodowy łańcuch dostaw składa się z wielu elementów, które tworzą przedsiębiorcy na poszczególnych etapach wymiany – od produkcji towaru aż do momentu dostarczenia go konsumentowi znajdującemu się w innym obszarze celnym (np. producent, eksporter, importer, spedytor, przewoźnik, agencja celna). Każdy przedsiębiorca w danym łańcuchu dostaw może pełnić więcej niż jedną rolę, może też być jednocześnie uczestnikiem wielu łańcuchów dostaw. Przemieszczanie towarów znajdujących się w międzynarodowym łańcuchu dostaw ma fundamentalne znaczenie dla obszaru bezpieczeństwa i ochrony. Stąd kwestia bezpieczeństwa łańcucha dostaw jest ważnym aspektem realizowanej przez służby celne funkcji ochronnej. Bezpieczny łańcuch dostaw jest ważnym źródłem korzyści i zysków dla przedsiębiorcy prowadzącego działalność zgodnie z przepisami prawa. Organom celnym umożliwia natomiast koncentrowanie kontroli celnych w obszarach zwiększonego ryzyka przy jednoczesnym przyspieszaniu przepływu legalnego handlu. Zabezpieczanie i ułatwianie legalnego handlu przez służby celne odbywa się m.in. poprzez realizację Programu Upoważnionego Przedsiębiorcy (AEO)¹. Upoważniony Przedsiębiorca to przedsiębiorca, który jest uznany przez organy celne za wiarygodnego i solidnego

¹ Instytucja Upoważnionego Przedsiębiorcy została wprowadzona do unijnego porządku prawnego w 2005 r. rozporządzeniem (WE) nr 648/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 kwietnia

w kontekście dokonywanych operacji celnych i w związku z tym przysługuje mu prawo do uzyskania korzyści w postaci szeregu uproszczeń przewidzianych przepisami prawa celnego oraz/lub ułatwień odnoszących się do kontroli celnej dotyczącej bezpieczeństwa ochrony, m.in.: mniejsza liczba kontroli fizycznych i kontroli dokumentów, łatwiejszy dostęp do uproszczeń celnych, uprzednie powiadomienie, mniejsza ilość danych w deklaracjach skróconych, wybór miejsca przeprowadzenia kontroli, priorytetowe traktowanie w przypadku wytypowania przesyłki do kontroli. Dowodem uzyskania statusu Upoważnionego Przedsiębiorcy jest wydanie przez organ celny świadectwa Upoważnionego Przedsiębiorcy, tzw. świadectwa AEO, przy czym dla bezpieczeństwa łańcucha dostaw znaczenie mają dwa rodzaje świadectw:

- 1) świadectwo AEO – bezpieczeństwo i ochrona (tzw. status AEOS),
- 2) świadectwo AEO – uproszczenia celne/bezpieczeństwo i ochrona (tzw. status AEOF).

W odniesieniu do wymienionych rodzajów świadectw ogólne kryteria przyznawania statusu AEO obejmują [Rozporządzenie (WE) nr 648/2005]: przestrzeganie wymogów celnych²; skuteczny i umożliwiający właściwe kontrole celne system zarządzania ewidencjami handlowymi i transportowymi³; udokumentowaną wypłacalność⁴; odpowiednie standardy bezpieczeństwa i ochrony. Standardy bezpieczeństwa i ochrony odnoszą się do:

- bezpieczeństwa budynków – przedsiębiorca musi zagwarantować, że położenie budynku oraz materiały, z których jest zbudowany, utrudniają bezprawne wejście;
- odpowiedniej kontroli dostępu – kontrola taka powinna uniemożliwiać dostęp nieuprawnionych osób, pojazdów, towarów do terenów wysyłki, miejsc przeładunkowych, obszarów składowania ładunków;
- bezpieczeństwa ładunków – przedsiębiorca powinien dysponować takimi środkami do obsługi towarów (wytwarzanie, składowanie, pakowanie, załadunek), które zagwarantują nienaruszalność ładunków;
- bezpieczeństwa partnerów handlowych – identyfikacja i odpowiednia wiedza o partnerach handlowych. W odniesieniu do nowych partnerów analizowanie ryzyka w zakresie bezpieczeństwa związanego z konkretną transakcją;

2005 r. W praktyce stosowana jest od 1.01.2008 r., po wejściu w życie przepisów wykonawczych, tj. rozporządzenia Komisji (WE) nr 1875/2006 z dnia 18 grudnia 2006 r.

² Kryterium uznaje się za odpowiednie, jeśli w ciągu ostatnich trzech lat poprzedzających złożenie wniosku nie doszło do poważnego naruszenia lub do powtarzających się naruszeń przepisów celnych [Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1875/2006].

³ Wymogi bezpieczeństwa mają zastosowanie do wszystkich towarów wprowadzanych na obszar europejskiej unii celnej i wyprowadzanych z niego, bez względu na status (towary wspólnotowe, niewspólnotowe). Dlatego ubiegający się o przyznanie statusu AEOS są zwolnieni z wymogu posiadania systemu logistycznego rozróżniającego towary wspólnotowe i niewspólnotowe.

⁴ Warunek dotyczący wypłacalności wnioskodawcy jest spełniony, jeżeli wypłacalność można udowodnić w odniesieniu do ostatnich trzech lat. Jeżeli przedsiębiorstwo wnioskodawcy istnieje krócej niż trzy lata, jego wypłacalność sprawdza się na podstawie dostępnych dokumentów i informacji [Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1875/2006].

- bezpieczeństwa personelu – przejrzyste procedury zatrudniania oraz okresowe kontrole pracowników zatrudnionych na stanowiskach wrażliwych pod względem bezpieczeństwa (np. stanowiska bezpośrednio związane z obsługą towarów, nadzorem budynków).

Realizacja Programu Upoważnionego Przedsiębiorcy umożliwia tworzenie tzw. bezpiecznych łańcuchów dostaw, dlatego służby celne zachęcają przedsiębiorców do udziału w Programie, podkreślając, że im więcej ogniw w międzynarodowym łańcuchu dostaw posiada status AEO, tym pełniejsza jest możliwość czerpania korzyści i korzystania z przysługujących uprawnień. Przedsiębiorca posiadający świadectwo AEOS lub AEOF jest uznawany za bezpiecznego i zapewniającego ochronę partnera w łańcuchu dostaw. W praktyce handlowej wpływa to pozytywnie na jego wizerunek i reputację.

3.2. Towary naruszające prawa własności intelektualnej

Towary naruszające prawa własności intelektualnej [Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 608/2013] oznaczają, m.in.: towary podrobione⁵; towary pirackie⁶; towary, które naruszają: patent, dodatkowe świadectwo ochronne, krajowy lub wspólnotowy system ochrony roślin, nazwę pochodzenia lub oznaczenie geograficzne, nazwy geograficzne, nazwy handlowe; topografie układów scalonych; wzory użytkowe i urządzenia służące do obchodzenia środków technicznych.

Działania organów celnych zmierzają do możliwie maksymalnego zapobiegania wprowadzaniu takich towarów na rynek, ponieważ obrót nimi szkodzi: producentom i podmiotom gospodarczym przestrzegającym przepisów prawa, konkurencyjności europejskiej unii celnej, inwestycjom w naukę, miejscom pracy, jest również zagrożeniem dla zdrowia i bezpieczeństwa konsumentów (np. podróbki leków, żywności czy części samochodowych). Faktem jest, że prawdziwej skali podrabiania towarów nie można ustalić ze względu na samą naturę tego zjawiska. W ostatnich latach obserwuje się znaczny wzrost liczby podrabionych towarów stwarzających zagrożenie dla zdrowia i bezpieczeństwa. Zajmowane dziś towary to już nie tylko towary luksusowe, ale coraz częściej artykuły domowe. Obecnie podrabiane są nie tylko płyty DVD/CD, produkty tytoniowe, alkohol, lecz nawet dżemy, woda mineralna,

⁵ 1) Towary (łącznie z opakowaniem) oznaczone bez zezwolenia znakiem towarowym, który jest identyczny ze znakiem ważnie zarejestrowanym, odnoszącym się do towarów tego samego rodzaju, lub których istotnych aspektów nie można odróżnić od takiego znaku towarowego i które w związku z tym naruszają prawa posiadacza danego znaku towarowego, zgodnie z prawem unijnym; 2) towary będące przedmiotem działania naruszającego oznaczenie geograficzne; 3) wszelki symbol znaku towarowego (łącznie z logo, etykietką, naklejką, broszurą, instrukcją użytkownika lub dokument gwarancyjny oznaczony takim symbolem); opakowania towarów podrabianych oznaczone znakiem towarowym, prezentowane oddzielnie [Rozporządzenie Rady (UE) nr 608/2013].

⁶ Towary, które są kopią lub zawierają kopie wykonane bez zgody posiadacza prawa autorskiego lub praw pokrewnych lub posiadacza prawa do wzoru lub osoby upoważnionej przez posiadacza prawa w kraju produkcji [Rozporządzenie Rady (UE) nr 608/2013].

kremy, pasty i szczoteczki do zębów, zabawki. Częściej też podrabiane są towary zaawansowane technicznie. Dziś produkcja podróbek prowadzona jest wręcz na skalę przemysłową. A wysoka jakość towarów podrobionych powoduje, że bez fachowej wiedzy, często technicznej, nie jest możliwa ich identyfikacja. W niektórych przypadkach towary są tak doskonale podrobione, że nie tylko służbom celnym, ale samym właścicielom praw trudno jest odróżnić produkt autentyczny od podrobionego.

3.3. Towary niebezpieczne i szkodliwe

Wszystkie towary oferowane na rynku konsumentom powinny być bezpieczne, a obecnie – ze względu na koszty pracy i dążenie wielu firm do maksymalnego obniżenia kosztów produkcji – dużo towarów produkowanych jest w krajach, gdzie standardy bezpieczeństwa nie są przestrzegane. Zadaniem służb celnych jest wykrywanie podczas kontroli celnych i niedopuszczenie do obrotu handlowego towarów stwarzających zagrożenie, a więc takich, które mogą mieć m.in. niekorzystny wpływ na szeroko rozumiane zdrowie i bezpieczeństwo ludzi, środowisko czy bezpieczeństwo publiczne. Dotyczy to nie tylko nieprawidłowości w budowie czy w materiale, z jakiego wykonany jest towar, lecz także uchybień dotyczących oznakowania, braku instrukcji obsługi czy niewłaściwych informacji udzielanych przez producentów. Oceniając bezpieczeństwo produktu, organy celne biorą pod uwagę cechy i wygląd produktu (skład, opakowanie, oznakowanie, wskazówki i ostrzeżenia dotyczące użytkowania), wpływ na inne produkty (w przypadku produktów komplementarnych), uwzględniają też grupę docelową konsumentów (szczególną kategorią konsumentów narażonych na niebezpieczeństwo są dzieci i osoby starsze). Najczęściej stwierdzane przez służby celne nieprawidłowości dotyczą braku oznaczenia CE na produkcie (w przypadku europejskiej unii celnej), a także braku informacji o producencie wyrobu, instrukcji obsługi oraz informacji o właściwościach użytkowych wyrobów.

3.4. Narkotyki i prekursorzy narkotyków

Rola służb celnych w zwalczaniu handlu narkotykami jest niezwykle istotna. Służby celne dokonują kontroli celnych, starając się wychwycić wszystkie przypadki handlu narkotykami⁷ czy prekursorami narkotyków⁸. Wymaga to ciągłej czujności, gdyż osoby przemycające narkotyki zwykle w ostatniej chwili zmieniają trasy przemytu, wybierając te punkty graniczne, w których spodziewają się mniej intensywnej kontroli celnej. W praktyce kontrole koncentrowane są tam, gdzie istnieje wysokie ryzyko przemytu narkotyków, umożliwiając jednocześnie szybką odprawę celną

⁷ Zarówno narkotykami pochodzenia naturalnego (np. konopie indyjskie, kokaina, heroina), jak i narkotykami syntetycznymi (np. amfetamina, ecstasy, LSD).

⁸ Prekursorzy narkotyków to substancje wykorzystywane do nielegalnego wytwarzania środków odurzających i substancji psychotropowych [Rozporządzenie Rady (WE) Nr 111/2005].

w ruchu pasażerskim i towarowym odbywającym się zgodnie z prawem. Często za przestępczością stoją zorganizowane grupy przestępcze, stąd też niezwykle ważna jest współpraca na poziomie międzynarodowym. Wymiana informacji pomiędzy służbami celnymi, wspólne szkolenia, wspólne operacje międzynarodowe ukierunkowane na zwalczanie przemytu narkotyków, a także współdziałanie z organizacjami międzynarodowymi (WCO) czy instytucjami wyspecjalizowanymi (Europol; OLAF) są niezwykle istotne dla skuteczności i efektywności działań podejmowanych w obszarze przestępczości narkotykowej.

3.5. Wyroby tytoniowe

Przemyt wyrobów tytoniowych to bardzo dochodowy obszar aktywności zorganizowanych grup przestępczych. Według szacunków nielegalny handel wyrobami tytoniowymi kosztuje Unię Europejską około 10 mld EUR utraconych rocznie dochodów⁹. Różnice wynikające z wysokości stawek podatku akcyzowego na wyroby tytoniowe powodują dysproporcje cen, i to nie tylko między samymi państwami Unii, ale także między nimi i krajami trzecimi (np. Białoruś, Ukraina, Rosja), i stanowią zachętę do dokonywania nielegalnego obrotu wyrobami tytoniowymi (przede wszystkim papierosami). Negatywne skutki nielegalnego obrotu wyrobami tytoniowymi odczuwają nie tylko narodowe budżety (uszczerpienie należności celno-podatkowych), lecz także społeczeństwo (szkodliwy wpływ na zdrowie potencjalnych odbiorców). Zagrożenia te powodują, że w walkę z procederem przemytu papierosów zaangażowanych jest wiele służb, w tym służby celne. Działania organów celnych, których efektem są corocznie miliony zatrzymanych wyrobów tytoniowych pochodzących z nielegalnych źródeł, mają wpływ na wygląd światowej mapy przemytu. Nielegalnego handlu wyrobami tytoniowymi nie można całkowicie zlikwidować, ale dzięki działaniom organów celnych obrót wyrobami pochodzącymi z nielegalnych źródeł jest poważnie utrudniony, a uczestnicy tego procederu skutecznie eliminowani.

3.6. Wyroby alkoholowe

Działania kontrolne podejmowane przez organy celne w obszarze wyrobów alkoholowych mają szczególne znaczenie z powodów:

- fiskalnych – nielegalny obrót wyrobami alkoholowymi oznacza straty dla budżetów narodowych z tytułu niezapłaconych podatków;
- społecznych – podstawowe znaczenie ma tu aspekt zdrowotny, ponieważ wprowadzanie do obrotu alkoholu podrabianego i szkodliwego powoduje powstanie

⁹ Według British American Tobacco rocznie w Unii Europejskiej przemysłnicy sprzedają 52 mld papierosów – średnia cena sprzedaży nielegalnego produktu wynosi 2,5 EUR (<http://www.bat.com.pl>; 31.05.2013).

zagrożenia dla zdrowia, a wielu przypadkach również dla życia potencjalnych konsumentów;

- ekonomicznych – ochrona przedsiębiorców (producentów) legalnie działających przed nieuczciwą konkurencją.

Najważniejszy, ze względu na wymiar moralny, jest aspekt społeczny. Alkohol pochodzący z niewiadomego źródła, najczęściej produkowany z odkażonego spirytusu przemysłowego (np. używanego do produkcji płynu do spryskiwaczy, rozpuszczalnika, podpałki do grilla), zawiera wiele szkodliwych substancji, w tym także może zawierać śmiertelny dla konsumentów metanol. Dlatego ważna jest tu również świadomość konsumentów. Jeśli konsumenci będą kupowali alkohol pochodzący z niewiadomych źródeł, to żadne działania organów celnych nie będą w stanie ich uchronić przed potencjalnymi niebezpieczeństwami.

3.7. Środki finansowe

Służby celne zobowiązane są współpracować w zakresie uniemożliwienia wprowadzenia do systemu finansowego Unii pieniędzy pochodzących z przestępstw oraz ich inwestowania. Podstawę do podejmowania działań stanowi rozporządzenie w sprawie kontroli środków pieniężnych [Rozporządzenie nr 1889/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady]. Zgodnie z jego treścią każda osoba fizyczna wjeżdżająca na unijny obszar celny lub opuszczająca go i przewożąca środki pieniężne o wartości 10 000 EUR lub wyższej (bez względu na to, czy jest właścicielem środków pieniężnych, czy też nie) zobowiązana jest, poprzez złożenie deklaracji¹⁰, do zgłoszenia tej kwoty właściwym organom państwa członkowskiego, do którego wjeżdża lub z którego wyjeżdża. W celu sprawdzenia, czy dopełniono obowiązku złożenia deklaracji, funkcjonariusze celni uprawnieni są do kontrolowania osób, ich bagażu oraz ich środków transportu. Jeśli podczas kontroli okaże się, że nie została złożona deklaracja, ujawnione środki pieniężne mogą zostać zatrzymane [Rozporządzenie nr 1889/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady]. Wprowadzenie jako zasady obowiązku składania deklaracji umożliwia służbom celnym, zwłaszcza tym obecnym na granicach – gdzie kontrole są najskuteczniejsze, zbieranie informacji o przepływach środków pieniężnych oraz w miarę potrzeby przekazanie takich informacji innym organom. Rozporządzenie umożliwiające kontrolę środków finansowych jest uzupełnieniem dyrektywy w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu [Dyrektywa 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady].

¹⁰ Deklaracja powinna być złożona w sposób pisemny, ustny lub drogą elektroniczną i powinna zawierać: imię, nazwisko, datę i miejsce urodzenia oraz obywatelstwo składającego deklarację; dane dotyczące właściciela środków pieniężnych, jak również przewidzianego odbiorcy środków; kwotę i rodzaj środków pieniężnych; pochodzenie i zamierzony cel przeznaczenia środków pieniężnych; trasy przewozu i środka transportu [Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1889/2005].

Zgodnie z dyrektywą, państwa członkowskie zapewniają, że pranie pieniędzy¹¹ i finansowanie terroryzmu¹² jest zabronione, a zadaniem służb celnych jest taka współpraca, która maksymalnie uniemożliwi wprowadzanie do systemu finansowego Unii pieniędzy pochodzących z przestępstw oraz ich inwestowanie. Masowy przepływ brudnych pieniędzy szkodzi bowiem stabilności i wiarygodności sektora finansowego, jest również zagrożeniem dla wspólnego rynku. Działania przestępców, podejmowane w celu ukrycia pochodzenia korzyści z przestępstw lub przeznaczenia pieniędzy na cele terrorystyczne, mogą stanowić poważne zagrożenie dla uczciwości i stabilności instytucji finansowych i kredytowych. Ponadto wykorzystywanie systemu finansowego do skierowania pieniędzy pochodzących z przestępstwa, a nawet legalnego źródła na cele terrorystyczne stwarza wyraźne ryzyko dla prawidłowego funkcjonowania, wiarygodności i stabilności systemu finansowego. W związku z tym określone w dyrektywie środki zapobiegawcze dotyczą nie tylko manipulowania pieniędzmi pochodzącymi z przestępstwa, ale także gromadzenia pieniędzy lub mienia na cele terrorystyczne.

3.8. Środowisko naturalne

Ochrona środowiska naturalnego przez służby celne ma bardzo duże znaczenie, chociaż bywa często niedostrzegana i uznawana za nieistotny obowiązek organów celnych. Działania podejmowane przez organy celne koncentrują się przede wszystkim w obszarze: 1) zwierząt i roślin zagrożonych wyginięciem oraz 2) przemieszczania odpadów.

Kontrola i wykrywanie nielegalnego przewozu przez granice okazów gatunków zagrożonych zwierząt i roślin stanowi istotny obszar działań służb celnych. Podstawę podejmowanych działań stanowi Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem (CITES)¹³.

¹¹ „Pranie pieniędzy”, zgodnie z przyjętą w dyrektywie terminologią, to czynny popełniony umyślnie, do których należą: konwersja lub przekazywanie mienia ze świadomością, że pochodzi ono z działalności przestępczej lub z udziału w takiej działalności, w celu ukrywania lub zatajania nielegalnego pochodzenia tego mienia albo udzielania pomocy osobie, która bierze udział w takiej działalności, dla umożliwienia jej uniknięcia konsekwencji prawnych takiego działania; ukrycie lub zatajenie prawdziwego charakteru mienia, jego źródła, miejsca położenia, rozporządzania nim, przemieszczania, własności lub praw do mienia, ze świadomością, że mienie to pochodzi z działalności przestępczej lub udziału w takiej działalności; nabywanie, posiadanie lub korzystanie z mienia, ze świadomością w momencie jego otrzymania, że pochodzi z działalności o charakterze przestępczym lub z udziału w takiej działalności; udział lub współdziałanie w popełnieniu, usiłowaniu popełnienia, jak też pomocnictwo, podżeganie, ułatwianie oraz doradzanie przy popełnianiu wyżej wymienionych czynów.

¹² „Finansowanie terroryzmu” oznacza bezpośrednie lub pośrednie dostarczanie lub gromadzenie funduszy wszelkimi sposobami, z zamiarem ich użycia lub ze świadomością, że mają zostać użyte w celu popełnienia przestępstw określonych w decyzji Rady w sprawie zwalczania terroryzmu.

¹³ Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem (znana pod nazwą Konwencja Waszyngtońska lub CITES) została podpisana 3 marca 1973 r. w Waszyngtonie przez 21 państw (stronami konwencji w 2013 r. było 175 państw). Polska ratyfikowała dokument 3.11.1989 r., a od 12.03.1990 r. zaczęła obowiązywać.

Dokument zawiera wykaz gatunków różnych roślin i zwierząt, które zostały uznane za zagrożone wyginięciem lub mogą stać się w przyszłości takim wyginięciem zagrożone. I nie chodzi tu o zwierzęta i rośliny zagrożone wyginięciem z powodów naturalnych czy przyrodniczych, ale o gatunki, które są zagrożone z powodu ludzkiej chęci posiadania. Obecnie w większości przypadków zatrzymywane są martwe okazy, wyroby gotowe (głównie torebki, buty) oraz pamiątki turystyczne. Ponadto coraz częściej przewożone są tzw. pseudomedykamenty (tabletki, balsamy, kremy) zawierające w swoim składzie pochodne gatunków zagrożonych. W przypadku turystów wracających z egzotycznych wakacji próby przewiezienia przez granicę „pamiątek” najczęściej są spowodowane brakiem odpowiedniej wiedzy na temat przepisów prawa dotyczących ochrony gatunków zwierząt roślin. Ale poza przemysłem o charakterze turystycznym, jest jeszcze druga strona tej problematyki: nielegalny handel dokonywany celowo przez zorganizowane grupy przestępcze, dla których taka działalność jest źródłem dużych zysków. Działania służb celnych to przede wszystkim graniczne kontrole celne, podczas których funkcjonariusze badają m.in. zgodność okazów z przedstawionymi dokumentami, jak też weryfikują oryginalność takich dokumentów. Często wyznacznikiem pozytywnej kontroli jest specjalistyczna wiedza funkcjonariuszy celnych.

Transgraniczny przewóz odpadów jest kolejnym obszarem, w kontrolę którego zaangażowane są służby celne. Kontrola odbywa się nie tylko na przejściach granicznych, ale również wewnątrz kraju (kontrole drogowe dokonywane przez mobilne grupy funkcjonariuszy). Ponadto organy celne z poszczególnych państw m.in. poprzez wymianę informacji podejmują wspólne działania mające na celu zapobieganie nielegalnemu międzynarodowemu przemieszczaniu odpadów. Najczęściej stwierdzane nieprawidłowości w transgranicznym przewozie odpadów dotyczą: odpadów tworzyw sztucznych, zużytych materiałów włókienniczych, makulatury, odpadów przemysłu gumowego, samochodów i części samochodowych, zużytego sprzętu RTV i AGD

4. Zakończenie

Pełnienie przez służbę celną roli strażnika bezpieczeństwa i ochrony rynku ma charakter priorytetowy, m.in. dlatego, że organy celne jako służby najliczniej reprezentowane na granicy podejmują działania w celu zapewnienia, że na obszar celny danego państwa lub unii celnej (europejskiej unii celnej) wprowadzane będą tylko takie towary, które są bezpieczne, a więc nie stanowią zagrożenia dla życia i zdrowia ludzi, nie szkodzą środowisku naturalnemu, jak również nie zagrażają bezpieczeństwu publicznemu. Wśród podmiotów uczestniczących w wymianie międzynarodowej są przedsiębiorcy, którzy dostosowują swoje metody i są gotowi ponosić koszty niezbędne do zapewnienia zgodnego z prawem przywozu lub wywozu, ale są też tacy, którzy celowo lekceważą przepisy, po to by osiągnąć szybko zysk czy przewagę konkurencyjną. Skala wymiany międzynarodowej powoduje, że służby celne nie

są w stanie weryfikować każdego zgłoszenia celnego, dlatego przy podejmowaniu decyzji o kontroli celnej biorą pod uwagę środki podjęte przez samych przedsiębiorców i kierują swoje działania w obszary, w których istnieje zwiększone ryzyko przepływów towarów dokonywanych niezgodnie z obowiązującymi przepisami.

Dla przedsiębiorców prowadzących legalną działalność ważne jest ograniczenie szarej strefy w zakresie obrotu nielegalnymi towarami, dla społeczeństwa ważna jest ochrona przed napływem towarów niebezpiecznych dla życia i zdrowia, dla budżetu państwa istotne znaczenie ma skuteczny i efektywny pobór należności celnych i podatkowych. Dlatego zmniejszanie nielegalnego obrotu towarami niebezpiecznymi, szkodliwymi, naruszającymi prawa własności intelektualnej jest bardzo ważne, a ze względu na fakt, iż służba celna to organ mający pełne kompetencje w zakresie nadzoru i kontroli nad wszystkimi towarami przewożonymi przez granice celne, jej rola w tym procesie jest priorytetowa.

Literatura

- Dyrektywa 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu, Dz. Urz. L 309 z 25.11.2005.
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1875/2006 z dnia 18 grudnia 2006 r. zmieniające rozporządzenie (EWG) nr 2454/93 ustanawiające przepisy w celu wykonania Wspólnotowego Kodeksu Celnego, Dz. Urz. L 360 z 19.12.2006.
- Rozporządzenie (WE) nr 648/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 kwietnia 2005 r. zmieniające rozporządzenie Rady (EWG) nr 2913/92 ustanawiające Wspólnotowy Kodeks Celny, Dz. Urz. L 117 z 04.05.2005.
- Rozporządzenie nr 1889/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r. w sprawie kontroli środków pieniężnych wwożonych do Wspólnoty lub wywożonych ze Wspólnoty, Dz. Urz. L 309 z 25.11.2005.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 608/2013 z dnia 12 czerwca 2013 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej przez organy celne oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1383/2003; Dz. Urz. L 181 z 29.06.2013.
- Rozporządzenie Rady (WE) Nr 111/2005 z dnia 22 grudnia 2004 r. określające zasady nadzorowania handlu prekursorami narkotyków pomiędzy Wspólnotą a państwami trzecimi, Dz. Urz. L 22 z 26.01.2005.

THE SECURITY AND PROTECTION OF THE MARKET AS A PRIORITY ACTION AREA OF THE EUROPEAN CUSTOMS SERVICE

Summary: Numerous cases of malpractice in the field of taxes and customs have imposed the function of the guardian of security and market protection on the customs service. It is significant to act in the interests of entrepreneurs who operate legally and limit the grey area

in the trade of illegal goods, and, as regards the society, to protect the market from an influx of products which are hazardous for health and life. It is also of great importance for the country's budget to effectively collect all the due customs and tax charges. As the customs service possesses full competences in the field of control and supervision of all goods crossing the borders, it plays a key role in safeguarding the market. The aim of the paper is to present the nature of the protective function of the customs service and to identify and characterize the main tasks carried out by customs authorities in order to provide the security and protection of the market.

Keywords: security and protection of the market, customs service, protective function, customs control.